

ภาคผนวก

การศึกษาธาตุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ตั้งแต่ธาตุ ๑ ถึง ธาตุ ๑๘ สรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ศึกษาธาตุใน คัมภีร์พุทธ ศาสนาเถรวาท	พบว่า ได้แก่
ธาตุ ๑	โลกธาตุ
ธาตุ ๒	รูปธาตุ นามธาตุ
	สังขตธาตุ อสังขตธาตุ
ธาตุ ๓	อกุศลธาตุ ๓ คือ ๑.กามธาตุ (ธาตุ คือ กาม) ๒.พยาบาทธาตุ (ธาตุ คือ พยาบาท) ๓.วิหิงสาธาตุ (ธาตุ คือ วิหิงสา)
	กุศลธาตุ ๓ คือ ๑.เนกขัมมธาตุ (ธาตุ คือ เนกขัมมะ) ๒.อพยาบาทธาตุ (ธาตุ คือ พยาบาท) ๓.อวิหิงสาธาตุ (ธาตุ คือ อวิหิงสา)
	ธาตุ ๓ คือ ๑. รูปธาตุ (ธาตุ คือ รูปภพ) ๒. อรูปธาตุ (ธาตุ คือ อรูปภพ) ๓. นิโรธธาตุ (ธาตุ คือ นิโรธ)
	ธาตุ ๓ คือ ๑. กามธาตุ (ธาตุ คือ กามภพ) ๒. รูปธาตุ (ธาตุ คือ รูปภพ) ๓. อรูปธาตุ (ธาตุคืออรูปภพ)
	ธาตุ ๓ คือ ๑. หีนธาตุ (ธาตุอย่างหยาบ) ๒. มัชฌมธาตุ (ธาตุอย่างกลาง) ๓. ปณฺธิตธาตุ (ธาตุอย่างประณีต)
	ธาตุ ๓ คือ ๑. อารัมภธาตุ (ธาตุปรารถนาความเพียรลุกขึ้นทำหน้าที่ทันที) ๒. นิคมธาตุ (ธาตุก้าวออกไปข้างหน้า ก้าวออกจากความง่วง) ๓. ปรักกมธาตุ (ธาตุเป็นเครื่องก้าวออกไปสู่คุณเบื้องสูง)
ธาตุ ๔	๑.ปฐวี (ธาตุ คือ ดิน) ๒.อาโป (ธาตุ คือ น้ำ) ๓.เตโช (ธาตุ คือ ไฟ) ๔.วาโย (ธาตุ คือ ลม)

ธาตุ ๕	รูปธาตุ เวทนาธาตุ สัญญาธาตุ สังขารธาตุ วิญญาณธาตุ
ธาตุ ๖	๑. กามธาตุ (ธาตุ คือ กาม) ๒. เนกขัมมธาตุ (ธาตุ คือ เนกขัมมะ) ๓. พยาบาทธาตุ (ธาตุ คือ พยาบาท) ๔. อพยาบาทธาตุ (ธาตุ คือ อพยาบาท) ๕. วิหิงสาธาตุ ธาตุเปียดเบียน ๖ อวิหิงสาธาตุ) ธาตุไม่เปียดเบียน
	๑. ปฐวีธาตุ (ธาตุดิน) ๒. อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) ๓. เตโชธาตุ(ธาตุไฟ) ๔. วาโยธาตุ (ธาตุลม) ๕. อากาสธาตุ(ธาตุ คือ ที่ว่าง) ๖. วิญญาณธาตุ (ธาตุ คือ ความรู้อารมณ์)
	๑. สุขธาตุ (ธาตุ คือ สุข) ๒. ทุกขธาตุ (ธาตุ คือ ทุกข์) ๓. โสมนัสสธาตุ (ธาตุ คือ โสมนัส) ๔. โทมนัสสธาตุ (ธาตุ คือ โทมนัส) ๕. อุเบกขาธาตุ (ธาตุ คือ อุเบกขา) ๖. อวิชชาธาตุ (ธาตุ คือ อวิชชา)
ธาตุ ๗	๑. อาภาธาตุ ๒. สุกธาตุ ๓. อากาสนัญญายตนธาตุ ๔. วิญญาณัญญายตนธาตุ ๕. อากิณญัญญายตนธาตุ ๖. เนวสัญญานาสัญญายตนธาตุ ๗. สัญญาเวทยิตนิโรธธาตุ
ธาตุ ๘	อวินิพโกครูป ๘ คือ ๑. ธาตุดิน ๒. ธาตุน้ำ ๓. ธาตุไฟ ๔. ธาตุลม ๕. ธาตุสี ๖. ธาตุกลิ่น ๗. ธาตุรส ๘. ธาตุโอชา
ธาตุ ๑๘	๑. จักขุธาตุ (ธาตุคือจักขุประสาท) ๒. รูปธาตุ (ธาตุคือรูปารมณ) ๓. จักขุวิญญาณธาตุ (ธาตุคือจักขุวิญญาณ) ๔. โสตธาตุ (ธาตุคือโสตประสาท) ๕. สัทธาธาตุ (ธาตุคือสัทธารมณ) ๖. โสตวิญญาณธาตุ (ธาตุคือโสตวิญญาณ) ๗. ฆานธาตุ (ธาตุคือฆานประสาท) ๘. คันธธาตุ (ธาตุคือคันธารมณ) ๙. ฆานวิญญาณธาตุ (ธาตุคือฆานวิญญาณ) ๑๐. ชิวหาธาตุ (ธาตุคือชิวหาประสาท) ๑๑. รสธาตุ (ธาตุคือรสารมณ) ๑๒. ชิวหาวิญญาณธาตุ (ธาตุคือชิวหาวิญญาณ) ๑๓. กายธาตุ (ธาตุคือกายประสาท) ๑๔. โผฏฐัพพธาตุ (ธาตุคือโผฏฐัพพารมณ) ๑๕. กายวิญญาณธาตุ (ธาตุคือกายวิญญาณ) ๑๖. มโนธาตุ (ธาตุคือมโน) ๑๗. ฌัมมธาตุ (ธาตุคือธรรมารมณ) ๑๘. มโนวิญญาณธาตุ (ธาตุคือมโนวิญญาณ)

จากธาตุ ๑๘ สามารถจำแนกคุณสมบัติและหน้าที่ของธาตุได้ตามอายตนะภายใน ๖
อายตนะภายนอก ๖ และวิญญาณ ๖ ได้ชัดเจน ดังนี้ คือ

อายตนะภายใน๖(รับ)	อายตนะภายนอก๖(กระทบ)	วิญญาณ ๖ (รู้)
๑. จักขุธาตุ	๒. รูปธาตุ	๓. จักขุวิญญาณธาตุ
๔. โสตรธาตุ	๕. สัทธาธาตุ	๖. โสตวิญาณธาตุ
๗. ฆานธาตุ	๘. คันธธาตุ	๙. ฆานวิญาณธาตุ
๑๐. ชิวหาธาตุ	๑๑. รสธาตุ	๑๒. ชิวหาวิญาณธาตุ
๑๓. กายธาตุ	๑๔. โผฏฐัพพธาตุ	๑๕. กายวิญาณธาตุ
๑๖. มโนธาตุ	๑๗. ธัมมธาตุ	๑๘. มโนวิญาณธาตุ